

Poradnia prawna

Sekcja prawa karnego

SSP

Zajęcia nr 2: Uczestnicy postępowania karnego –
kazusy. Kazus z prawa karnego materialnego.
Przedstawienie zarzutów

MGR BŁAŻEJ BOCH

KATEDRA POSTĘPOWANIA KARNEGO

WYDZIAŁ PRAWA, ADMINISTRACJI I EKONOMII

UNIwersytet Wrocławski

Uczestnicy postępowania karnego - kazusy

Kazus nr 1

Zasadnicza problematyka:

- 1) właściwość sądu, badanie właściwości przez Sąd;
- 2) opis czynu i kwalifikacja prawna w akcie oskarżenia.

Kazus nr 1

Zwróć uwagę na: wyrok SN z dnia 4 lutego 2014 roku, II KK 262/13, Legalis nr 993239.

1. Jeżeli właściwość rzeczowa sądu zależy od rodzaju sprawy poddanej osądowi, decydujące znaczenie dla oceny, czy orzekał sąd właściwy, ma czyn przestępny, na którego popełnienie wskazuje akt oskarżenia, z tym jednak zastrzeżeniem, że ani opis czynu, ani kwalifikacja prawna zaproponowana w akcie oskarżenia, nie wiążą sądu.
2. Użyte w art. 25 § 1 KPK określenie "w sprawach o przestępstwa" nie może być rozumiane jako oznaczające czyny, których opis i kwalifikacja prawna zostały określone w akcie oskarżenia, gdyż wtedy o właściwości sądu decydowałby prokurator, lecz musi być rozumiane jako sprawy, które według zebranych dowodów i okoliczności obiektywnie wskazują na określoną kwalifikację prawną tych czynów.
3. Wynikająca z art. 25 § 1 KPK właściwość sądu wyznaczana jest tylko przez normy prawa karnego materialnego, które określają, jakie czyny zabronione stanowią zbrodnie albo występki wskazane w tym przepisie.

Kazus nr 1

II.

O właściwości rzeczowej sądu decyduje opis czynu przestępnego w akcie oskarżenia - jego znamiona - a nie prawidłowa bądź nieprawidłowa jego kwalifikacja prawna przyjęta w akcie oskarżenia lub wyroku. Przy tym żadnego wpływu na właściwość sądu nie ma zakaz reformationis in peius z art. 443 KPK. Wynikająca z art. 25 § 1 KPK właściwość sądu wyznaczana jest tylko przez normy prawa karnego materialnego, które określają, jakie czyny zabronione stanowią zbrodnie lub występki wskazane w tym przepisie.

Kazus nr 2

Zasadnicza problematyka:

- 1) pokrzywdzony i oskarżyciel posiłkowy w procesie karnym;
- 2) współoskarżenie a możliwość działania jako pokrzywdzony

Kazus nr 2

Wyrok SN z dnia 6 kwietnia 2006r., IV KK 12/06, OSNK 2006, nr 6, poz. 61

Jeżeli istota przestępstwa sprowadza się do tego, że współuczestnicy określonego zdarzenia przestępnego, będący współsprawcami przestępstwa, którego znamion ich zachowanie w tym zdarzeniu wypełnia, są jednocześnie pokrzywdzonymi działaniami innych jego współuczestników (np. w bójce), to w razie wydzielenia do odrębnego postępowania sprawy jednego z nich, pozostali, których dobro prawne zostało naruszone lub zagrożone przez zachowania przestępne tego oskarżonego, którego dotyczy wydzielone postępowanie, mogą w tym postępowaniu wykonywać uprawnienia pokrzywdzonego, w tym przewidziane w art. 387 § 2 *in fine* k.p.k.

Kazus nr 3

Zasadnicza problematyka:

- 1) obrona obligatoryjna,
- 2) odpowiedzialność karna za posiadania środków odurzających,
- 3) czynności procesowe prokuratora,
- 4) umorzenie na podstawie art.62a ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii.

Kazus nr 3

Wyrok Sądu Najwyższego - Izba Karna z dnia 21 stycznia 2009 r. II KK 197/08

Dysponowanie środkiem odurzającym lub substancją psychotropową związane z ich zażywaniem albo z zamiarem niezwłocznego zażycia przez osobę dysponującą nimi, nie jest ich posiadaniem w rozumieniu art. 62 ust. 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz.U. Nr 179, poz. 1485 ze zm.).

Kazus nr 3

**Uchwała Składu Siedmiu Sędziów Sądu Najwyższego
- Izba Karna z dnia 27 stycznia 2011 r. I KZP 24/10**

Posiadaniem środka odurzającego lub substancji psychotropowej w rozumieniu art. 62 ustawy z dnia 21 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz.U. Nr 179, poz. 1485 ze zm.) jest każde władanie takim środkiem lub substancją, a więc także związane z jego użyciem lub zamiarem użycia.

Kazus nr 3

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu - II Wydział Karny z dnia 23 lutego 2017 r., II AKa 247/16, Legalis nr 1712615.

Teza: Elementy brane pod uwagę przy ocenie stopnia społecznej szkodliwości czynu zostały w prawie karnym określone w art. 115 § 2 KK. W świetle dyspozycji art. 62a ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 783) stopień społecznej szkodliwości ma być oceniany pod kątem celowości orzeczenia wobec sprawcy kary, co oznacza, że instytucja uregulowana w tym przepisie może mieć zastosowanie jedynie do czynów przestępnych określonych w art. 62 ust. 1 lub 3 ww. ustawy, których społeczna szkodliwość jest wyższa niż znikoma. Z tego powodu nie ulega wątpliwości, że dla przyjęcia niecelowości orzeczenia wobec sprawcy kary stopień społecznej szkodliwości czynu musi być wyższy niż znikomy.

Kazus nr 4

Zasadnicza problematyka:

- 1) fakt pokrzywdzenia przestępstwem;
- 2) możliwość działania w charakterze oskarżyciela posiłkowego;
- 3) sprzeciw przy trybach konsensualnych.

Kazus nr 4

**Postanowienie SN z dnia 25 marca 2019 roku, IV KK 316/09, Prok. i Pr.
– wkł. 2010, nr 7-8, poz. 11**

Dla przyznania statusu pokrzywdzonego konieczne jest prawidłowe rozpoznanie nie tylko ogólnego lub rodzajowego, ale indywidualnego przedmiotu ochrony analizowanej normy karnej, przy jednoczesnym uwzględnieniu, iż dany czyn może wypełniać znamiona więcej niż jednego przepisu ustawy lub obejmować przestępstwa współukarane. Kryterium bezpośredniości naruszenia lub zagrożenia dobra prawnego danej osoby oznacza, że w relacji między czynem o konkretnych znamionach przestępstwa a naruszeniem lub zagrożeniem dobra tej osoby nie ma ogniw pośrednich, z czego wynika, że do kręgu pokrzywdzonych można zaliczyć tylko ten podmiot, którego dobro prawne zostało działaniem przestępnym naruszone wprost, a nie za pośrednictwem godzenia w inne dobro.

Kazus nr 5

Zasadnicza problematyka:

- 1) prawo do obrony;
- 2) tzw. zastępcze upoważnienia do obrony.

Kazus z prawa karnego materialnego

**Modelowe rozwiązanie
zostanie umieszczone
w materiałach dydaktycznych.**

PRZEDSTAWIENIE ZARZUTÓW

Przebieg postępowania karnego

Postępowanie przygotowawcze

- prowadzi prokurator
- Strony: podejrzany i pokrzywdzony

Postępowanie sądowe

- Prowadzi sąd
 - Strony: oskarżyciel i oskarżony
- postępowanie przed sądem II instancji**

Kasacja,
wniosek o
wznowienie
postępowania

apelacja

Wyrok sądu
I instancji

rozprawa przed
sądem II instancji

Prawomocny
wyrok

Postępowanie międzyinstancyjne:

- Zwrot do post. przyg.
- Zakończenie post. karnego (wyrok lub post. o umorzeniu)
- Przygotowanie rozprawy głównej

Postępowanie przed sądem I instancji

Wydanie postanowienia o zamknięciu post. przygotowawczego - art. 321 § 6

- Zakończenie postępowania przygotowawczego:
- Umorzenie postępowania
- Skierowanie sprawy do sądu

gdy wyrok nie został zaskarżony lub minął termin do zaskarżenia

- Akt oskarżenia
- Wniosek o w.um.p.
- Wniosek z art. 335 § 1
- Wniosek o rozpoznanie sprawy w trybie przesp.
- Wniosek o um. post. i zast. środków zabezpieczających

Postępowanie in rem (w sprawie o jakieś przestępstwo)

Postępowanie in personam (przeciwko określonej osobie)

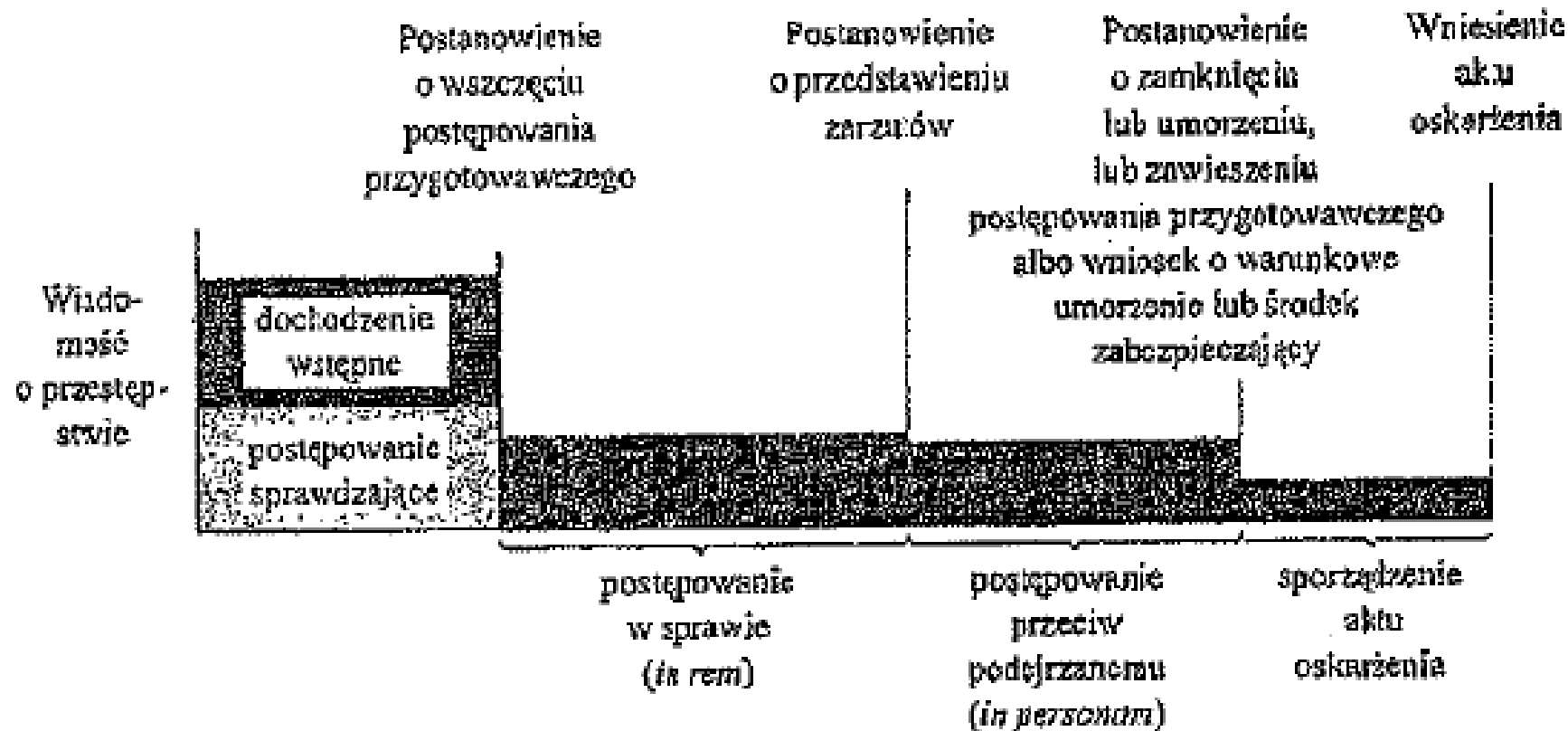
Wydanie postanowienie o wszczęciu postępowania przygotowawczego – art. 303

Przedstawienie zarzutów – art. 313 (wyjątkowo art. 308)

Końcowe zaznajomienie z materiałami postępowania – art. 321

Czynności przed wszczęciem postępowania np. art. 307 kpk, czynności operacyjno - rozpoznawcze

Porządek czynności w śledztwie i dochodzeniu

Tablica 39. Przebieg postępowania przygotowawczego

Uwaga: już postępowanie w sprawie (*in rem*) może zostać umorzone lub zawieszono.

Porządek czynności w śledztwie i dochodzeniu

1. Czynności poprzedzające formalne wszczęcie postępowania przygotowawczego
 - ▶ czynności sprawdzające (art. 307)
 - ▶ czynności w niezbędnym zakresie (art. 308)
2. Formalne wszczęcie śledztwa/dochodzenia w sprawie (faza *in rem*)
3. Przedstawienie zarzutów (faza *in personam*) i modyfikacja zarzutów
4. Czynności dowodowe
5. Zakończenie postępowania przygotowawczego
6. Sposoby zakończenia postępowania przygotowawczego →
umorzenie (różne wersje) albo skierowanie sprawy do sądu

Wszczęcie postępowania karnego

Art. 303 k.p.k.

Postępowanie przygotowawcze wszczyna się z urzędu lub na skutek zawiadomienia, jeżeli istnieje uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa.

- ▶ Postępowanie wszczyna się **w sprawie** (faza in rem)
 - ▶ organy nie wiedzą jeszcze kto jest podejrzanym,
 - ▶ zbierają informacje, które pozwoliłyby na postawienie zarzutów konkretnej osobie
- ▶ Uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa to tzw. faktyczna podstawa wszczęcia śledztwa lub dochodzenia
- ▶ Konieczne jest posiadanie danych, na podstawie których można zasadnie podejrzewać, że miało miejsce przestępstwa

Przedstawienie zarzutów

- ▶ Przekształcenie postępowania z fazy *in rem* w fazę *ad personam*
- ▶ Postępowanie przygotowawcze od chwili przedstawienia zarzutów zaczyna toczyć się **przeciwko osobie**
- ▶ Art. 313 § 1 – jeżeli dane istniejące w chwili wszczęcia śledztwa lub zebrane w jego toku uzasadniają dostatecznie podejrzenie, że czyn popełniła określona osoba, sporządza się postanowienie o przedstawieniu zarzutów, ogłasza się je niezwłocznie podejrzanemu i przesłuchuje go, chyba że ogłoszenie postanowienia lub przesłuchanie nie jest możliwe z powodu ukrywania się podejrzanego lub jego nieobecności w kraju.

Przedstawienie zarzutów w śledztwie i dochodzeniu

Śledztwo

- ▶ Zasada → wydaje się postanowienie o przedstawieniu zarzutów (art. 313 § 1)
- ▶ Wyjątek → przesłuchanie osoby podejrzanej w charakterze podejrzanego bez uprzedniego wydania postanowienia (art. 308 § 2)
 - ▶ Trzeba wydać „po fakcie” postanowienie o przedstawieniu zarzutów

Dochodzenie

- ▶ Zasada → przesłuchanie osoby podejrzanej w charakterze podejrzanego (art. 325g § 1 i 2) nie trzeba wydawać postanowienia
- ▶ Wyjątek → jeżeli podejrzany jest tymczasowo aresztowany, konieczne jest wydanie postanowienia o przedstawieniu zarzutów

Przedstawienie zarzutów

- ▶ W uzasadnieniu postanowienia o przedstawieniu zarzutów należy wskazać jakie fakty i dowody zostały przyjęte za podstawę zarzutów.
- ▶ Uzasadnienie nie może być ogólnikowe. Tylko znajomość faktów i dowodów, które – zdaniem organów procesowych – są wystarczające dla skierowania postępowania przeciwko konkretnej osobie pozwala jej na podjęcie realnej i efektywnej obrony.
- ▶ Przejaw jawności wewnętrznej postępowania przygotowawczego.
- ▶ Od chwili przedstawienia zarzutów określona osoba staje się stroną postępowania przygotowawczego, z czym wiąże się szereg korzyści, ale również ciężarów procesowych.
- ▶ Najważniejsze - formalnie od chwili przedstawienia zarzutów podejrzanemu przysługuje **prawo do obrony**

Przedstawienie zarzutów

▶ Czynność przedstawienia zarzutów składa się z 4 etapów:

1. Sporządzenia postanowienia
2. Ogłoszenia go podejrzanemu

3. Pouczenia go o prawach i obowiązkach – art. 300 § 1 i 313 § 3

▶ Art. 313 § 2 – prawo do żądania ustnego uzasadnienia stawianych zarzutów oraz prawo do otrzymania pisemnego uzasadnienia zarzutów w ciągu 14 dni od dnia zgłoszenia takiego żądania

▶ Ustnego podania podstaw zarzutów można żądać do momentu zaznajomienia się z materiałami postępowania przygotowawczego – art. 321

4. Przesłuchania go

▶ Podejrzany może skorzystać z prawa do odmowy składania wyjaśnień. Przesłuchanie może ograniczyć się jedynie np. do jego oświadczenia co do zrozumienia przedstawionych mu zarzutów i powołania się na prawo do nieskładania wyjaśnień. Może też oświadczyć, że złoży wyjaśnienia, ale jedynie w obecności swojego obrońcy.

Wszystkie czynności muszą następować bezpośrednio po sobie, we wskazanej kolejności

▶ W sytuacji wskazanej w art. 308 § 2 treść zarzutu wpisuje się do protokołu przesłuchania

Przedstawienie zarzutów

Co powinno zawierać postanowienie o przedstawieniu zarzutów?

1. Wskazanie podejrzanego
2. Dokładne określenie zarzucanego mu czynu
 - ▶ tj. czasu, miejsca i okoliczności jego popełnienia, i to w taki sposób, aby wykazać, że wypełnia on znamiona określonego przestępstwa
3. Kwalifikację prawną czynu

Opis czynu + kwalifikacja prawna = zarzut

Uzasadnienie postanowienia o przedstawieniu zarzutów sporządza się **na żądanie podejrzanego**. O tym uprawnieniu należy go pouczyć

Przedstawienie zarzutów

- ▶ **Instytucja przedstawienia zarzutów ma charakter gwarancyjny.** Ma zapobiegać sytuacjom, w których organy procesowe taktycznie odwlekają moment formalnego przekształcenia postępowania w sprawie w postępowanie przeciwko osobie.
- ▶ „Nie ponosi odpowiedzialności karnej na podstawie art. 233 § 1 k.k. osoba, która przesłuchana została w charakterze świadka wbrew wynikającemu z art. 313 § 1 k.p.k. nakazowi przesłuchania jej jako podejrzanego.” → uchwała SN z dnia 26 kwietnia 2007 r.
- ▶ Uchwała została wydana w związku z niedopuszczalną – w świetle art. 313 – praktyką, gdzie organy ścigania, mimo że dysponowały wystarczającymi dowodami, uzasadniającymi przedstawienie zarzutów konkretnej osobie, wzywały ją na przesłuchanie w charakterze świadka.
- ▶ Określenie zarzucanego czynu gwarantuje również podejrzanemu, że postępowanie będzie przebiegało w wytyczonych w ten sposób granicach.
- ▶ Zarzut z 313 § 1 (ewentualnie później zmodyfikowany) określa ramy postępowania. Szczególnie ważne jest dokładne określenie czynu zarzucanego podejrzanemu. Całe postępowanie może toczyć się wyłącznie w związku z tym zachowaniem
 - ▶ Ciekawe zagadnienie – problematyka tożsamości czynu

Postanowienie o przedstawieniu zarzutów – deklaratoryjne czy konstytutywne?

Uchwała SN z 26.04.2007 r., I KZP 4/07

Nie można twierdzić, że osobą podejrzaną jest także osoba, wobec której - z naruszeniem tego przepisu - zwleka się z wydaniem postanowienia o przedstawieniu zarzutów, i jest nią aż do czasu wydania tego postanowienia. (...) Można też nie mieć wątpliwości, że osoba podejrzana może być - bez naruszenia prawa - przesłuchana w charakterze świadka, **jednakże tylko do chwili, kiedy stan dowodów obciążających ją osiągnie poziom wskazany w art. 313 § 1 k.p.k.**

Postanowienie SN 25.09.2013 r., I KZP 7/13

Nie ma normatywnych podstaw do przyjęcia, że wszczęcie postępowania przeciwko osobie następuje przed wydaniem postanowienia o przedstawieniu jej zarzutów. (...) W szczególności nie wywołuje takiego skutku samo podjęcie czynności dowodowej nakierowanej na jej ściganie z powodu popełnienia przestępstwa. (...) Utożsamienie wszczęcia postępowania przeciwko osobie z samym faktem dokonania czynności dowodowych zanim przedstawiono jej zarzuty burzyłoby model postępowania karnego. (...) Nie jest zatem dopuszczalne w aktualnie funkcjonującym modelu postępowania karnego relatywne pojmowanie instytucji wszczęcia postępowania przeciwko osobie, w szczególności przez oderwanie od niej warunku przedstawienia zarzutu popełnienia czynu zabronionego.

Modyfikacja zarzutów – art. 314

Jeżeli w toku śledztwa okaże się, że podejrzanemu należy zarzucić:

1. czyn nieobjęty uprzednio postanowieniem o przedstawieniu zarzutów (rozszerzenie lub uzupełnienie zarzutów);
2. czyn w zmienionej w istotny sposób postaci;
 - ▶ takie zmiany, które wiążą się z istotą czynu, przedmiotem ochrony, przedmiotem zamachu, rodzajem czynności wykonawczej, a także datą, czasem i miejscem przestępstwa, rodzajem i rozmiarem szkody czy osobą pokrzywdzonego, mając wpływ na odpowiedzialność karną podejrzanego

Lub też, że:

3. czyn należy zakwalifikować z surowszego przepisu

Wydaje się niezwłocznie nowe postanowienie, ogłasza się je podejrzanemu i przesłuchuje go.

Podejrzany może żądać podania ustnie podstaw zarzutów oraz żądać sporządzenia pisemnego uzasadnienia w terminie 14 dni, o czym należy go pouczyć

Metodyka sporządzania pism procesowych

1. W pierwszej kolejności należy dokładnie przeanalizować akta sprawy.
2. Należy ocenić jakie pismo trzeba sporządzić (może być to pozostawione do oceny – np. sporządzić umorzenie albo akt oskarżenia lub wprost wskazane).
3. Należy pamiętać o wymogach formalnych pisma procesowego z art. 119 k.p.k.!
4. Należy pamiętać o szczególnych wymogach konkretnego pisma, np. w stosunku do umorzenia – art. 322 § 2 i § 3 k.p.k., w stosunku do AO – art. 332-334 k.p.k.
5. Należy posługiwać się językiem prawnym i prawniczym w sposób adekwatny do rodzaju danego pisma procesowego.
6. Należy pamiętać o estetyce pisma (interlinia, wyjustowanie, etc.), a także o poprawności ortograficznej, stylistycznej i językowej!
7. Uzasadnienie powinno być zwięzłe i adekwatne do rodzaju pisma, w miarę potrzeby z przytoczeniem poglądów orzecznictwa i doktryny.

KAZUSY: PRZEDSTAWIENIE ZARZUTÓW

Kazus nr 1

Przykładowe brzmienie zarzutu:

W dniu 15 sierpnia 2014 roku w Inowrocławiu, działając wspólnie i w porozumieniu z Łukaszem N., dokonał zaboru w celu przywłaszczenia telefonu komórkowego marki XYZ o wartości 1 tysiąca złotych, stanowiącego własność Jana P., po uprzednim użyciu groźby natychmiastowego użycia przemocy polegającej na pocięciu twarzy oraz posługując się nożem poprzez jego okazanie, na szkodę Jana P., tj. o czyn (przestępstwo) z art. 280 § 2 k.k.

Kazus nr 2

Przykładowe brzmienie zarzutu:

w dniu 2 maja 2019 roku w Bydgoszczy kilkakrotnie uderzył pięścią w twarz i klatkę piersiową Pawła Sienkiewicza, powodując u niego złamanie kości policzkowej prawej i pęknięcie drugiego żebra lewej strony klatki piersiowej, w wyniku czego Paweł Sienkiewicz doznał naruszenia czynności narządów ciała na okres powyżej 7 dni, (inny niż określony w art. 156 § 1 k.k.), tj. o czyn (przestępstwo) z art. 157 § 1 k.k.